

Роман ТЮТЕНКО

ВІЙСЬКО У СКИТАННІ:

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЕМІГРАЦІЯ
В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1919–1939 рр.)

Український
Вільний
Університет

Роман Тютенко

ВІЙСЬКО У СКИТАННІ:

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЕМІГРАЦІЯ
В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1919–1939 рр.)

Мюнхен 2025

УДК 94(477)»1919/1939»:355.48(100-622)
Т98

Серія: Дисертації. Том 3

Тютенко, Роман
Т98 **Військо у скитанні: Українська військова еміграція в міжвоєнний період (1919–1939 рр.).** — Роман Тютенко ; Український вільний університет. — Мюнхен, 2025. — 224 с.
ISBN 978-3-928687-85-0

У книзі представлено комплексне й узагальнене дослідження української військової еміграції в міжвоєнний час 1919–1939 рр. Колективний портрет українського вояцтва в еміграції репрезентовано у світлі ідентичності, персональних і суспільних настроїв, повсякденних практиках, суспільній активності. Продемонстровано проблеми вибору українських військовиків у еміграції, які повинні були діяти в революційні часи, орієнтуватися на той чи інший екзильний центр з усвідомленням своєї значущості та свого внеску в боротьбу за незалежність України.

Книга розрахована на науковців, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться історією України та української діаспори.

Фото на обкладинці та звороті:

Українські військовики УГА в таборі Йозефів, ЧСР. Narodni Archiv v Praze;
Гетьманська Управа в Берліні. ГДА СЗР, Київ

УДК 94(477)»1919/1939»:355.48(100-622)

ISBN 978-3-928687-85-0

Усі права застережено
Alle Rechte vorbehalten

© Тютенко Роман, 2025
© Dr. Roman Tiutenko, 2025
© Український вільний університет, 2025
© Ukrainische Freie Universität, 2025

ЗМІСТ

Подяка	6
Вступне слово	7
Вступ	9
Розділ 1. Історіографія, джерела та методологія	13
1.1. Історіографія	13
1.2. Джерельна база	22
1.3. Методологія дослідження	33
Розділ 2. Поразка Української революції та формування еміграції: причини і наслідки	37
2.1. Завершення Світової війни. Переформатування Центрально- Східної Європи	37
2.2. Формування української військової еміграції: чисельність, географія, керівні центри	45
2.3. Ідентичність і поняття «війна за Україну»	56
Розділ 3. Від інтернованого війська до військової еміграції	71
3.1. Таборове повсякдення інтернованих вояків у Польщі та Чехословаччині	71
3.2. Повсякденне життя українських військовиків у еміграції 1920–1930-х рр.	95
3.3. Розкладницька діяльність ОДПУ СРСР у середовищі української військової еміграції	103
Розділ 4. Інституалізація військової еміграції в міжвоєнний період	116
4.1. Уенерівська еміграція: товариства та організації військовиків	116
4.1.1. Центральна та Західна Європа	116
4.1.2. Балкани та країни Сходу	138
4.1.3. Північна та Південна Америка	158
4.2. Гетьманська еміграція та її діяльність	164
Висновки	180
Список використаних джерел і літератури	195
Додатки	202

INHALT

.....	6
.....	7
Einführung	9
Kapitel 1. Historiographie, Quellen und Methodologie	13
1.1. Geschichtsschreibung	13
1.2. Quellenbasis	22
1.3. Forschungsmethodik	33
Kapitel 2. Die Niederlage der ukrainischen Revolution und die Entstehung der Emigration: Ursachen und Folgen	37
2.1. Ende des Weltkrieges. Neuformatierung Mittel- und Osteuropas	37
2.2. Bildung der ukrainischen Militäremigration: Anzahl, Geographie, Organisationszentren	45
2.3. Identität und das Konzept des „Krieges für die Ukraine“	56
Kapitel 3. Von der Internierung zur militärischen Emigration	71
3.1. Lageralltag internierter Soldaten in Polen und Tschechoslowakei	71
3.2. Alltag ukrainischer Soldaten in der Emigration in den 1920er und 1930er Jahren	95
3.3. Aktivitäten der sowjetischen Geheimdienste in der Umwelt ukrainischer Militäremigration	103
Kapitel 4. Institutionalisierung der militärischen Emigration in der Zwischenkriegszeit	116
4.1. UNR-Auswanderung (Ukr. Volksrepublik): Gesellschaften und Institutionen von Soldaten sowie Offizieren	116
4.1.1. Mittel- und Westeuropa	116
4.1.2. Balkan und die Länder des Ostens	138
4.1.3. Nord- und Südamerika	158
4.2. Hetman-Emigration und ihre Aktivitäten	164
Schlussfolgerungen	180
Liste der verwendeten Quellen und Literatur	195
Anhänge	202

CONTENTS

.....	6
.....	7
Introduction	9
Chapter 1. Historiography, Sources, and Methodology.	13
1.1. Historiography.	13
1.2. Source Base.	22
1.3. Research Methodology.	33
Chapter 2. The Defeat of the Ukrainian Revolution and the Formation of Emigration: Causes and Consequences.	37
2.1. The End of the World War. The Reconfiguration of Central and Eastern Europe.	37
2.2. Formation of Ukrainian Military Emigration: Numbers, Geography, and Leadership Centers.	45
2.3. Identity and the Concept of the „War for Ukraine“.	56
Chapter 3. From Interned Army to Military Emigration.	71
3.1. Everyday Life in the Camps of Interned Soldiers in Poland and Czechoslovakia.	71
3.2. Daily Life of Ukrainian Military Emigrants in the 1920s–1930s.	95
3.3. Subversive Activities of the special services of the USSR within the Ukrainian Military Emigrant Community.	103
Chapter 4. Institutionalization of Military Emigration in the Interwar Period.	116
4.1. Ukrainian People's Republic (UNR) Emigration: Military Societies and Organizations.	116
4.1.1. Central and Western Europe.	116
4.1.2. The Balkans and Eastern Countries.	138
4.1.3. North and South America.	158
4.2. Hetmanate Emigration and Its Activities.	164
Conclusions	180
List of Sources and Literature	195
Appendices	202

ПОДЯКА

Висловлюю вдячність Українському вільному університетові, ректорам проф. Марії Пришляк та проф. Ларисі Дідковській за сприяння, підтримку, довіру та можливість представити при видавництві університету публікацію наукового доробку.

Дякую науковому керівнику, історику проф. Владиславу Верстюку за допомогу, критичні змістовні зауваги, які доповнили дисертаційне дослідження. А також історику, досліднику військової історії, сл. п. проф. Богдану Якимовичу, колишньому керівнику з ЛНУ ім. І. Франка, чиї поради, ідеї, зауваги були втілені у цій публікації.

Д-р. історії Роман Тютенко

ВСТУПНЕ СЛОВО

Ця публікація є третьою монографією із серії видань Українського вільного університету, що складається із відмінних дисертецій наших докторантів. Перша публікація Артема Кокоша «Інституційне становлення Українського вільного університету в Баварії» була приурочена до 100-річчя УВУ і 76-ї річниці його розміщення в Мюнхені. Друге видання Вероніки Скіп «Творити і жити візією України. Скульптор Григорій Крук» присвячене життю і творчості видатного скульптора Григорія Крука.

Монографія Романа Тютенка «Військо у скитанні: Українська військова еміграція в міжвоєнний період (1919–1939 рр.)» присвячується українським військовим, які воювали за молоду українську державу у 1917–1921 рр., але в несприятливих воєнно-політичних умовах змушені були відправитись в екзил. Перша світова війна та Українська революція відкрили нову сторінку в українському державотворенні, в якому українські військовики відігравали одну з ключових ролей. У міжвоєнний час вони продовжили нести свою місію, однак у нових еміграційних умовах. Діяльність військових показана крізь призму соціальної адаптації, психологічних настроїв і суспільних ролей у громадах тих країн, де вони опинилися.

Представлена тема є актуальною у нинішній час, коли триває загарбницька війна Росії проти України. Коли як і 100 років тому, ворог намагається знищити українську державність і українське військо знову стоїть на сторожі української незалежності. Понад 100 років тому історія повернулась по іншому, Україна опинилась під радянською окупацією. Тепер, від усіх українців, в Україні і в світі, від боротьби збройної і дипломатичної залежить, щоб Україна вистояла і настав справедливий мир.

Ректорка Українського вільного університету
Проф. д-р. Лариса Дідковська

Tiutenko, Roman. Die Armee im Exil: Ukrainische Militäremigration in der Zwischenkriegszeit (1919-1939). Ukrainian Free University – Munich, 2025. 224 p.
ISBN 978-3-928687-85-0

Das Buch präsentiert eine umfassende Untersuchung der ukrainischen militärischen Emigration in der Zwischenkriegszeit 1919–1939. Das kollektive Porträt des ukrainischen Militärs in der Emigration wird im Licht der Identität, der persönlichen und gesellschaftlichen Stimmungen, der Alltagspraktiken sowie der sozialen Aktivitäten dargestellt.

Es werden auch die Entscheidungsprobleme ukrainischer Offiziere und Soldaten in der Emigration aufgezeigt, die in revolutionären Zeiten handeln mussten und sich an ein bestimmtes Exilzentrum orientieren sollten – mit dem Bewusstsein ihrer Bedeutung und ihres Beitrags zum Kampf für die Unabhängigkeit der Ukraine.

Das Buch richtet sich an Wissenschaftler, Studierende und alle, die sich für die Geschichte der Ukraine und der ukrainischen Diaspora interessieren.

Tiutenko, Roman. An army in exile: Ukrainian military emigration in the interwar period (1919-1939). Ukrainische Freie Universität – München, 2025. 224 S.
ISBN 978-3-928687-85-0

The book presents a comprehensive study of Ukrainian military emigration during the interwar period of 1919–1939. The collective portrait of Ukrainian soldiers in emigration is depicted through the lens of identity, personal and societal moods, everyday practices, and social activities.

The problems of choosing Ukrainian military personnel in exile, who were supposed to operate in revolutionary times, to focus on one or another exile center with the awareness of their significance and their contribution to the struggle for the independence of Ukraine, were also demonstrated.

The book is intended for scholars, lecturers, students and anyone interested in the history of Ukraine and the Ukrainian diaspora.

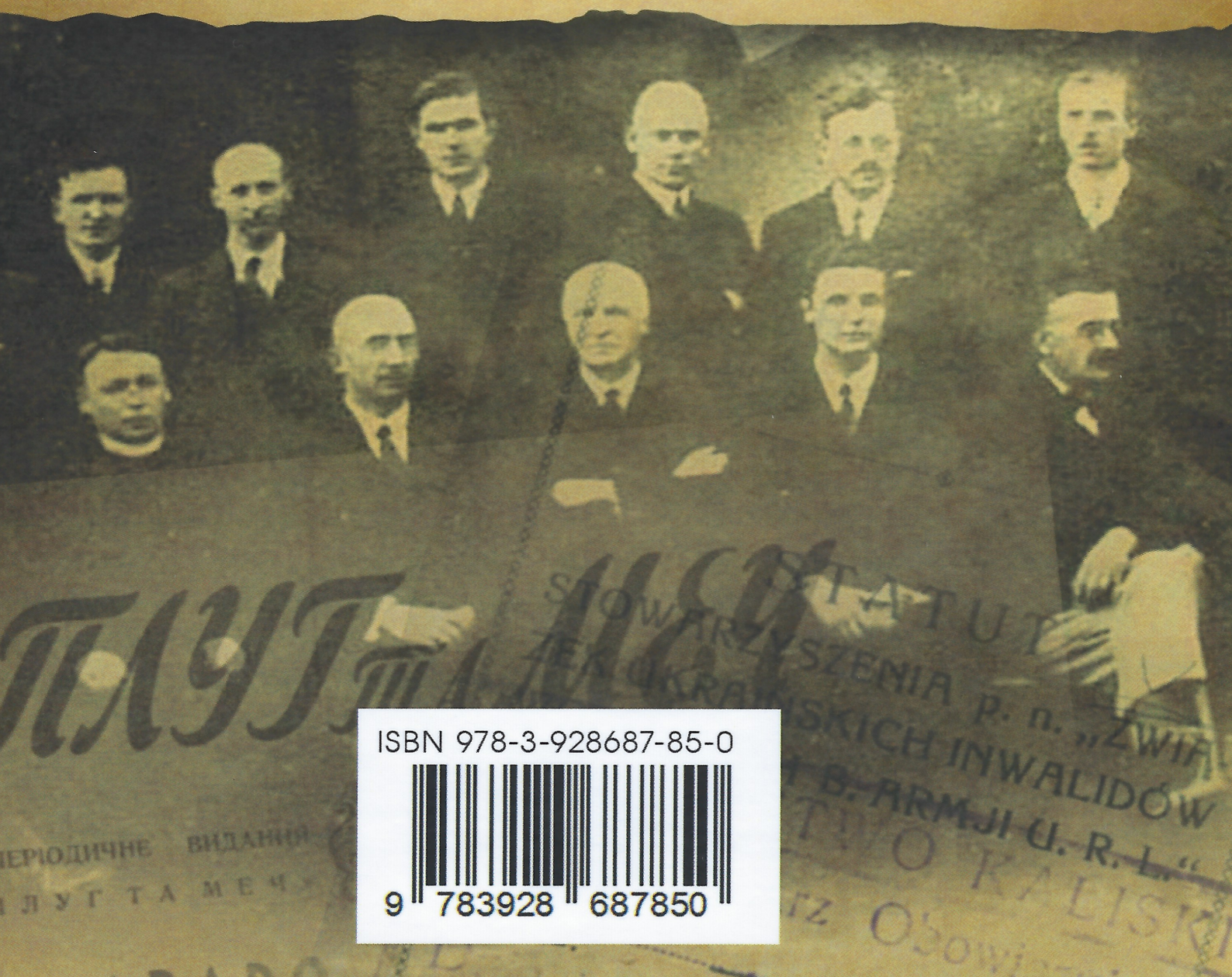

Роман ТЮТЕНКО

Історик, доктор історії.

Науковий референт і співробітник
Українського вільного університету
в Мюнхені.

Досліджує питання історії
Української революції 1917-1921 рр.,
української військової й політичної
еміграції та діаспори у XX ст.

ISBN 978-3-928687-85-0

9 783928 687850